

Witte senioren

een minderheid tussen de minderheden

Witte senioren

een minderheid tussen de minderheden

Rotterdam december 2008

Inhoudsopgave

Woord vooraf	7
Inleiding	9
Hoofdstuk 1: Een jonge stad	11
Hoofdstuk 2: Een minderheid tussen de minderheden	15
Hoofdstuk 3: Herkenning en erkenning	19
Hoofdstuk 4: Ontmoeting als eerste stap	25
Inspirerende voorbeelden: ontmoeting en netwerkvorming	30
Hoofdstuk 5: Bruggen bouwen	32
Inspirerende voorbeelden: over groepsgrenzen heen	36
Hoofdstuk 6: Kiezen voor seniorenwelzijn	41
Hoofdstuk 7: Aanbevelingen	47
Literatuur	54
Eindnoten	56
Colofon	58

Woord vooraf

Het advies 'witte senioren' heeft een andere kwaliteit dan de overige adviezen van het Sociaal Platform Rotterdam. Het is meer een signaal dat de witte senioren aandacht behoeven – om zo een meer harmonieuze stadsopbouw te krijgen – dan een uitgewerkt plan.

Wel zijn de aandachtspunten die volgens het SPR van belang zijn, duidelijk benoemd. Bij het 'anders', dat wil zeggen 'beter', ouder worden speelt namelijk een aantal zaken die te weinig aan bod komen. Het via een nieuwe welzijnsaanpak een grotere aanzet tot 'welzijn' c.q. 'welbevinden' geven is er zo een. Oplossingen voor de verstikkende bureaucratie, die het leven van ouderen kan verzieken, zijn eveneens van essentieel belang. De versnippering van zorg in engere zin, het gebrek aan ontmoetingsplaatsen in de wijk, plaatsen voor 'hangouderen' die weinig te doen hebben, is een ander aandachtspunt. Ook oog en hulp voor de schrale financiën van veel ouderen zijn op hun plaats. Als laatste is een goede band met het historisch verleden voor menselijk geluk essentieel.

Al deze elementen dienen in combinatie gebruikt te worden voor integrale oplossingen, waarbij lokale uitwerking naar plaats en tijd zal verschillen. Het SPR probeert die uitgewerkte lokale oplossingen dus niet te geven, maar wel handvatten te bieden voor eigen oplossingen.

H.M. Becker

E. P. Bezemer

Inleiding

Ondanks de snelle veranderingen in sommige Rotterdamse wijken, blijft een deel van de oorspronkelijke oudere bewoners in zijn buurt wonen. Soms blijven ze er omdat ze de emotionele en financiële kosten van verhuizing te hoog vinden, maar vaker omdat zij zich nog verbonden voelen met hun buurt en er nog hun netwerken en herinneringen hebben. Deze witte senioren blijven achter in een vertrouwde buurt, die almaar minder vertrouwd wordt. Ze kunnen, op enkele uitzonderingen na, niet meegaan in de verandering en voelen zich steeds meer ontheemd. En dus trekken zij zich verder terug in hun eigen almaar krimpende netwerken. Teleurgesteld door het gebrek aan aandacht voor hun groep en de slordigheid waarmee soms met hun woonomgeving wordt omgegaan, kunnen hun gevoelens van verlies omslaan in verwijt en wantrouwen. Maar hoe negatief zij zich soms ook kunnen uiten, dat onbehagen is ook een teken dat zij zich ondanks alle veranderingen nog altijd verbonden voelen met hun buurt. Zij wonen er tenslotte nog altijd en pleiten actief voor verandering.

Deze witte senioren, de teleurgestelde en vaak ook verzuurde ouderen die vervreemd zijn van hun vertrouwde buurt, zijn in de jonge, multiculturele stad Rotterdam volledig uit het blikveld van de politieke bestuurders verdwenen. Het Sociaal Platform Rotterdam (SPR) is van mening dat deze te lang vergeten groep de aandacht verdient en dat de participatie en integratie van witte senioren actief gestimuleerd moet worden. Hun welzijn en hun welbevinden is immers essentieel voor het creëren van een leefbare buurt voor iedereen. Dit advies bekijkt de situatie van witte senioren in Rotterdam¹ (hoofdstukken 1 en 2), hun behoefte aan herkenning en erkenning (hoofdstuk 3), het belang van interne groepsbinding (hoofdstuk 4) en de mogelijkheden voor contacten

¹ Voetnoten: zie pagina 52

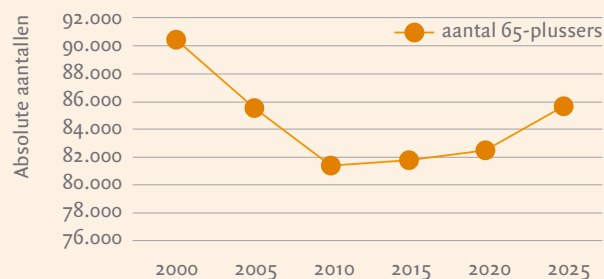
met andere culturen en generaties (hoofdstuk 5). Het advies gaat in deze hoofdstukken na wat de specifieke problemen en situaties zijn en waar mogelijke oplossingen liggen. Met daartussen enkele inspirerende voorbeelden van projecten (met name van Rotterdamse bodem), die de banden binnen groepen dan wel tussen groepen versterken. Het advies staat ook stil bij het belang van welzijn (hoofdstuk 6) en biedt tot slot acht aanbevelingen die de participatie en integratie en de kwaliteit van leven voor witte senioren in Rotterdam kunnen verbeteren (hoofdstuk 7).

Kern van het betoog is dat witte senioren vaak vitale mensen zijn, die nog veel kunnen en willen, maar dat de banden binnen de groep witte senioren eerst versterkt moeten worden, voordat we kunnen werken aan het overbruggen van verschillen tussen groepen. En dat deze banden vooral versterkt worden door laagdrempelige ontmoetingen. Goede ontmoetingsplekken en personen met aandacht voor welzijn nieuwe stijl zijn daarbij onontbeerlijk. Evenals blijk van erkenning voor de voortdurende inzet en betrokkenheid van deze grote groep oudere Rotterdamers, die de stad hebben opgebouwd.

Hoofdstuk 1: Een jonge stad

Het aantal ouderen in Nederland neemt toe. In 2030 zullen ongeveer vier miljoen Nederlanders ouder zijn dan 65 jaar. Dat is bijna een kwart van de bevolking (VWS 2005). Rotterdam vormt hierop een uitzondering. De stad vergrijsd namelijk niet, maar vergroent. Het is een jonge stad die ook steeds jonger wordt. Zo is het aantal 65-plussers gedaald van 90.380 in 2000 naar 87.780 op 1 januari 2007 (Centrum voor Onderzoek en Statistiek / COS). De verwachting is dat deze daling doorzet tot 2015. Tien jaar later, in 2025, zal het aantal senioren in Rotterdam, volgens prognose, gelijk zijn aan het aantal op 1 januari 2006 (zie Figuur 1).

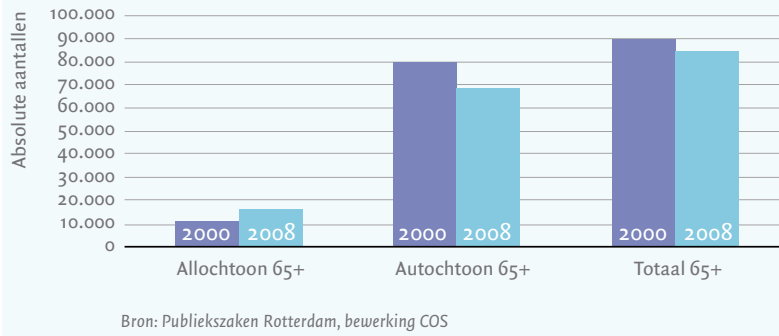
Figuur 1: Aantal 65-plussers Rotterdam

Bron: Publiekszaken Rotterdam, bewerking COS

De krimpende groep ouderen verandert bovendien van kleur. Het aantal senioren van niet-Nederlandse achtergrond neemt verhoudingsgewijs toe (zie Figuur 2).

Figuur 2: Verhouding allochtoon - autochtoon 65+ Rotterdam

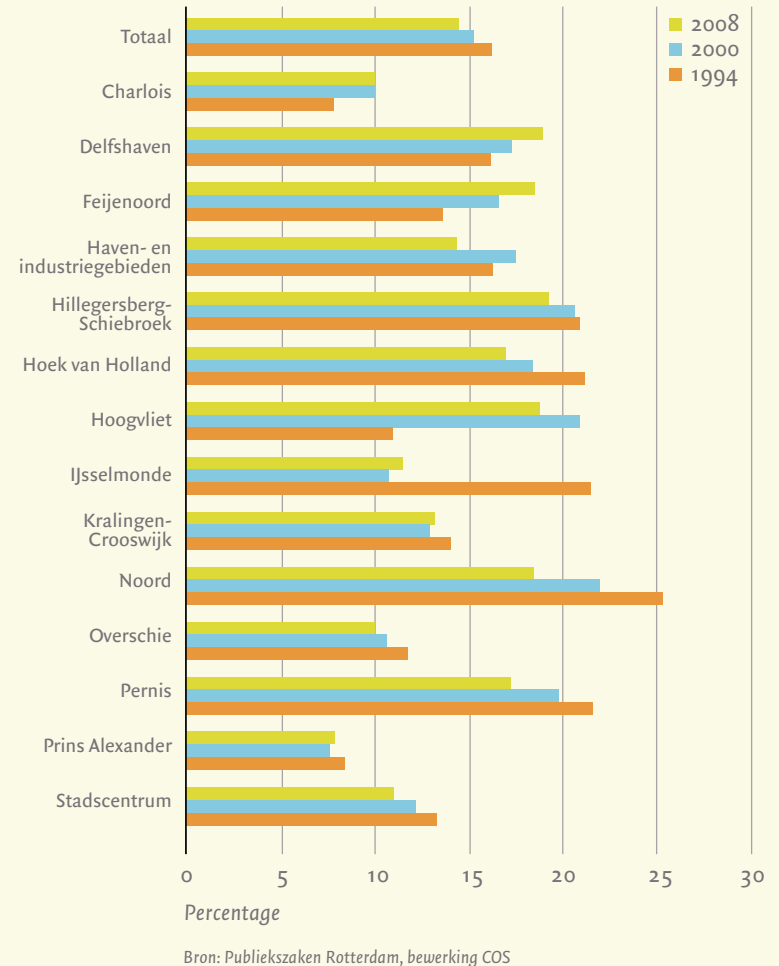

Het beleid van de stad en van de deelgemeentes weerspiegelt de verjonging van de stad. Rotterdam heeft prominent meer aandacht voor jeugd dan voor ouderen. De afgelopen jaren is de aandacht voor ouderen- en volwassenenwerk verschoven naar jongere doelgroepen. De financieringsstromen volgden, met als gevolg dat het ouderenwerk en het sociaal cultureel werk voor ouderen zijn afgebouwd ten faveure van het jongerenwerk en de brede scholen. De aandacht die er is, spitst zich met name toe op de ontwikkeling van woonzorgzones die zorgen voor bereikbare en toegankelijke voorzieningen in de eigen buurt voor ouderen en mensen met een handicap. Woonzorgzones zijn van essentieel belang voor ouderen die in hun eigen huis willen blijven wonen en de ontwikkeling daarvan dient gestimuleerd te worden. Maar momenteel gaat de aandacht bij woonzorgzones vooral uit naar het zorgaspect, met welzijn als ondergeschoven kind.

Naast zijn jeugdige uitstraling, is Rotterdam ook trots op zijn multi-culturele karakter. De stad wil zorgen dat de verschillende bevolkingsgroepen zich er thuis voelen. Maar gecombineerd met de aandacht voor jeugd, leidt dit er wel toe dat er de afgelopen jaren maar weinig aandacht is geweest voor de oudere autochtone Rotterdammers.

De verjonging doet zich echter niet even sterk voor in alle deelgemeentes (zie Figuur 3). In tegenstelling tot de stedelijke trend is in sommige deelgemeentes, zoals Delfshaven en Feijenoord, het aantal 65-plussers tussen 2000 en 2007 juist toegenomen (COS).

Figuur 3: Percentage 65+ Rotterdam per deelgemeente

Hoofdstuk 2: Een minderheid tussen de minderheden

Wie 'witte senior' zegt, roept het beeld op van een verzuurde oudere bewoner, die achter is gebleven in een veranderende wijk. De boze senior, die zich verzet tegen nieuwkomers en verandering, die het vertrouwen in bestuurders en politici is kwijtgeraakt en verdere integratie en participatie in de buurt in de weg zit, ook en vooral die van zichzelf. Het is het beeld van de oudere voor wie geldt: een dag niet geklaagd is een dag niet geleefd. Een beeld dat geen recht doet aan de werkelijke positie en houding van veel witte senioren in Rotterdam. Een overgroot deel van hen, en met name de vrouwen, is immers eerder van het type 'niet klagen, maar dragen en bidden om kracht'.

De witte senioren woonden in homogene buurten met een actief straatleven, waar generaties bij elkaar woonden, waar in iedere straat minstens drie winkels te vinden waren en waar grote sociale betrokkenheid én controle was. Waar altijd een praatje gemaakt kon worden en 'je kon zijn wie je was'. Daar kwam verandering in toen de burens, op zoek naar grotere en betere woningen, begonnen weg te trekken. Ze gingen elkaar en hun kinderen achterna naar nieuwe wijken. Maar een deel bleef. Niet, zoals vaak wordt gedacht, omdat zij de mogelijkheden niet hadden om te vertrekken. Velen hadden en hebben wel degelijk de keuze, zo tonen het gestage vertrek van andere generatiegenoten de afgelopen vijftien jaar en het feit dat het merendeel van de woningzoekenden van 55 jaar en ouder op Woonnet Rijnmond reageert op een woning binnen de eigen wijk of in een wijk in de omgeving (bron: Woonstad Rotterdam). Ze bleven omdat zij zich verbonden voelden met hun buurt. Omdat hun kinderen er zijn geboren en opgegroeid, omdat zij er hun netwerken hadden, hun routines, hun herinneringen, en omdat zij zich betrokken voelen. Het zijn de bewoners die zich altijd al met de buurt 'bemoeiden'.

Met de instroom van andere bewoners en het overlijden van oude vrienden en familieleden zagen zij hun wereldje van vroeger steeds verder inkrimpen. De sociale cohesie en de waarden en normen waar zij zo aan hechtten, verdwenen langzaam uit het straatbeeld. Ze zagen zichzelf geconfronteerd met de afbraak van de voorzieningen, buurthuizen en buurtwinkels waar zij elkaar ontmoeten, en de teloorgang en verloedering van hun vertrouwde omgeving. Ze werden een minderheid temidden van andere minderheden.

Sommige oorspronkelijke oudere bewoners weten zich goed aan te passen aan de veranderende omstandigheden, anderen missen de vaardigheden of de netwerken om mee te gaan in de veranderingen. Bij sommigen leeft het gevoel van onteigening. Dit zijn vaak degenen die voldoen aan het stereotype beeld van de witte senior, woedend dat 'zijn buurt hem is afgenomen'. De meesten zijn echter minder fel in hun emoties. Ze accepteren de veranderingen omdat 'de maatschappij nu eenmaal verandert'. Maar dat wil nog niet zeggen dat zij er gemakkelijk mee kunnen leven. Zij voelen zich ontheemd, het is hun buurt niet meer. En dus trekken zij zich terug in het privé-domein van hun kleine, maar vaak hechte, netwerken (Reijndorp 2004). Zij missen ondersteuning in de buurt, hebben het gevoel dat andere groepen worden voorgetrokken en voelen zich door de politiek niet erkend. Daar waar de veranderingen in versneld tempo plaatsvinden, zoals in Pendrecht (een van de pilot-wijken van het SPR), zijn de gevoelens van onvrede sterker. Hoe sneller de verandering, hoe groter de ervaren bedreiging.

Maar niet alleen de veranderingen in de buurt spelen hun parten, ook de eigen ouderdom verloopt anders dan verwacht. Zij groeiden op met de voorbeelden van hun eigen grootouders, oudooms en -tantes, die omringd werden door burens en familie met tijd voor een praatje en kinderen die per toerbeurt langskwamen en die leefden in een verzuilde en geborgen samenleving met duidelijke normen en waarden. Met de verzuiling verdwenen de oude zekerheden en veiligheden. Als eerste generatie ouderen moeten de senioren van nu zelf keuzes maken en beslissen bij welke groep of club zij zich willen aansluiten. Ze zijn pioniers die voor het eerst zelf hun weg moeten vinden.

Daar komt bij dat de sociale relaties ook anders zijn dan verwacht. Niemand lijkt meer tijd te hebben. Iedereen werkt en ook zij moeten mee blijven doen om de familiesystemen in stand te houden. Ze 'moeten' meer dan ooit op de kleinkinderen passen: het gemiddeld aantal uur dat 50-plussers op hun kleinkinderen passen is gestegen van 2,6 uur per week in 1980 naar 5,6 uur in 2000 (Penninx 2008a). Ze hebben het steeds drukker met mantelzorg en de kleinkinderen en hebben steeds minder tijd voor vrijwilligerswerk: landelijk loopt het aantal vrijwilligers tussen de 55 en 74 jaar sinds 2000 terug en is de inzet van oudere vrijwilligers met 18 procent gedaald (Van Veen 2008). Deze landelijke trends gelden ook voor Rotterdam: ook de Rotterdamse senior zit niet achter de geraniums, maar heeft het razend druk, vooral binnen de eigen familienetwerken, zo blijkt uit onderzoek van Pluspunt expertisecentrum voor senioren en participatie (Boer en Hilverda 2008).

Naarmate hun gezondheid afneemt en zij minder mogelijkheden hebben, worden senioren bovendien geconfronteerd met een almaar uitdijende bureaucratie, die hen afhankelijker maakt en verder uitsluit. De hulp en voorzieningen zijn er wel, maar velen weten de weg niet te vinden in de doolhof van instanties, formulieren en regelingen van zowel de overheid – bijvoorbeeld bij het aanvragen van een persoonsgebonden budget of bij indicatiestelling – als van private en halfprivate partijen, zoals energieleveranciers, zorgaanbieders, wooncorporaties en financiële instellingen. Veel ouderen verkeren voortdurend in de malle molen van de bureaucratie. En dus zijn ouderenadviseurs² een groot deel van hun werktijd kwijt aan het invullen van formulieren en het bellen naar instanties. Hierdoor hebben zij minder tijd om echt te luisteren naar de gevoelens en belevingen van ouderen die gestimuleerd worden zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen, maar wier omgeving allang niet meer vertrouwd is.

Hoofdstuk 3: Herkenning en erkenning

Bewoners van etnisch diverse gemeenschappen – en dus ook de witte senior in de snel veranderende buurt – zijn eerder geneigd in hun schulp te kruipen. Zij hebben weinig vertrouwen in hun burens – ongeacht de kleur van hun huid – en in politici en bestuurders, ze zijn minder geneigd te denken dat samenwerking problemen kan oplossen, doen minder vrijwilligerswerk en geven minder aan goede doelen. Ze hebben minder vertrouwen in hun eigen invloed, maar zijn meer geneigd actie te voeren voor sociale hervorming. Ze hebben minder vrienden en vertrouwelingen en voelen zich minder gelukkig en minder tevreden over de kwaliteit van hun leven (Putnam 2007).

Er bestaat een neiging om dit terugtrekken uit het collectieve tegen te gaan en mensen te stimuleren tot meer onderling contact. De socioloog Robert Putnam onderscheidt twee vormen van sociaal contact: bonding en bridging. Bonding betreft het contact tussen mensen die hetzelfde zijn (van dezelfde leeftijd, ras, religie enz.), het contact dat de interne groepsverbanden versterkt. Bridging is wat er gebeurt wanneer mensen in contact komen met anderen van buiten hun groep, de groepsoverschrijpende activiteiten, organisaties of netwerken. Tot voor kort leefde de gedachte dat er een negatief verband bestaat tussen de twee. Hoe actiever mensen in een eigen homogene groep zouden participeren (of dat nu een Islamitische vereniging of een klaverjasclub voor witte senioren is), hoe minder zij zouden participeren in de rest van de samenleving en hoe meer zij zich zouden opsluiten in hun eigen wereldje. Maar loyaliteit aan de eigen groep blijkt niet ten koste te gaan van loyaliteit aan de bredere samenleving. Integendeel, zo stelt Putnam (2007). Juist die mensen die een sterk netwerk van gelijkgestemden hebben, waarin zij zich geborgen en herkend voelen, staan open voor contacten met anderen. Het is niet verrassend dat de witte senioren die het meest ge-

neigd zijn om multiculturele activiteiten te organiseren vooral de senioren zijn die lid zijn van kerkelijke gemeenschappen en/of die gezamenlijk wonen. Kortom, de sterke behoefte aan de eigen groep, die onder veel witte senioren leeft, levert, in tegenstelling tot wat lang werd gedacht, geen gevaar op voor verdere integratie en participatie in de wijk. Sterker nog, vrijwillige segregatie kan de integratie in een buurt versterken.

Witte senioren in stadsvernieuwingswijken hebben hun netwerken sterk zien verkleinen. Deze netwerken waren een belangrijke bron voor alledaagse antwoorden en ondersteuning in allerlei domeinen van het dagelijks leven; van een praatje tot advies. Omdat de buurt en hun sociale leven vroeger zo nauw met elkaar waren verbonden, worden de witte senioren dagelijks geconfronteerd met hun verlies. Ze missen de slagerij op de hoek. Het lijkt iets kleins, maar staat voor zoveel meer. Het staat voor het verdwijnen van hun dagelijkse routines, zoals de wandeling naar de slager. Het staat voor het verdwijnen van fysieke herkenningspunten in de buurt. En het staat voor het verdwijnen van het bekende gezicht en het praatje in de buurt. Vooral het verdwijnen van deze terloopse contacten maakt dat mensen zich minder thuis voelen in hun oude buurt. De nieuwe winkeliers nemen die taak vaak niet over of krijgen er de kans niet voor, omdat de witte senioren hun winkels niet bezoeken. Op een enkeling na, zoals de Marokkaanse visboer in het Oude Noorden, een vriendelijke kletsmajor, waar de witte senioren zomers in de rij staan voor haring met een praatje.

Al krimpen de buurtnetwerken van veel witte senioren, de buurt blijft voor velen de belangrijkste bron voor contacten. Het is dan ook schrijnend dat ouderen bij een toenemende zorgbehoefte soms gedwongen zijn om hun buurt te verlaten op zoek naar een geschikte woning. Het plots veranderen en kleiner worden van hun vertrouwde sociale omgeving leidt namelijk veelal tot vereenzaming en isolement. Veel senioren verlaten met tegenzin hun vertrouwde buurt. In Kralingen-Crooswijk geeft bijvoorbeeld 87% van de ouderen in een enquête van de seniorenraad aan in de eigen wijk te willen blijven wonen (de Wit, de Ruiter en Oosthoek 2008). Maar ze willen ook dat hun wijk en sociale omgeving herkenbaar blijven. Dat wil niet zeggen dat ze niet in een gemengde buurt willen wonen. Dat willen ze wel, het zijn tenslotte stedelingen, maar zij willen ook dat een

bepaald deel van de eigen groep aanwezig is in die buurt. En dat die groep zichtbaar is; voor anderen, maar vooral voor henzelf. Het gaat er niet om witte enclaves te creëren in buurten, maar wel leefstijlgebonden netwerken binnen een buurt.

Of erbuiten. Het eigen netwerk kan ook elders in de stad zijn, als de witte senioren maar ergens de sfeer kunnen opsnuiven en de gelijkgestemden kunnen ontmoeten aan wie zij behoefte hebben. En als zij de mobiliteitsmogelijkheden hebben om er te komen. En die hebben zij niet altijd. Senioren in Rotterdam hebben klachten over het openbaar vervoer. Veranderende dienstregelingen en het verdwijnen van bus- en tramhaltes (en soms zelfs lijnen) maken bepaalde plekken in Rotterdam moeilijk bereikbaar voor minder mobiele senioren. Ouderen uit Pendrecht komen bijvoorbeeld maar moeilijk bij het Maasstad Ziekenhuis, vestiging Groene Hilledijk (het oude Zuiderziekenhuis). Vooral senioren in Hilligersberg/Schiebroek, Walenberg (deelgemeente Noord) en IJsselmonde kampen met mobiliteitsproblemen ten gevolge van beperkt openbaar vervoer. Ook veiligheid speelt een rol. Zo is in Alexander het beperkte traject van de metrolijn 's avonds een belemmering omdat veel ouderen zich onveilig voelen bij het overstappen. Daarnaast vormen de stijgende kosten van het openbaar vervoer voor de lagere inkomensgroepen een extra obstakel. Afzien van het gratis vervoerexperiment is daarom zeer betreurenswaardig. Maar ook Vervoer op Maat³ kent nog te veel beperkingen – door de lange wacht- en rittijden noemen ouderen deze dienst schertsend Vervoer te Laat – om de mobiliteit van minder mobiele senioren voldoende te waarborgen.

Al geruime tijd proberen witte senioren hun behoefte aan een eigen netwerk en aan herkenning in de buurt aan te kaarten. Maar door de brede angst voor discriminatie en racisme worden zij niet gehoord. Ze zien het bestaansrecht van de Turkse vrouwenvereniging, maar 'mogen' zelf anderen niet uitsluiten van hun verenigingen. Ze merken dat de Marokkaanse oudere om een Marokkaanse ouderenadviseur mag vragen, maar 'mogen' zelf niet zeggen dat ze een Nederlander willen spreken. Op de multiculturele buurtmaaltijd zien ze dat de Hollandse hap ontbreekt. Ze willen er over praten, maar het gesprek wordt niet met hen aangegaan. Hun bezwaren, angsten en behoeftes worden in het kader van integratie iedere keer weer weggepoetst. Uiteraard ligt de oplossing niet in een

eigen hulpverlener voor iedere bevolkingsgroep, maar het zou de witte senioren wel goed doen als hun Hollandse ‘etniciteit’ en leefstijl dezelfde erkenning kregen als die van de andere groepen in hun buurt.

Herkenning staat niet alleen voor mensen en voorzieningen, maar ook voor de fysieke inrichting van de buurt. De stadsvernieuwing had te weinig aandacht voor de details waar de oorspronkelijke bewoners zo aan hechtten. De details die maakten dat het hun buurt was en dat zij er zich thuis voelden. Het is niet voor niets dat witte senioren in Pendrecht veel praten over de verdwenen rozenstruiken. Toen zij in Pendrecht kwamen wonen, was het een mooie nieuwe wijk met veel groen. Een wijk met status en reputatie. Het verdwijnen van de rozenstruiken staat voor het verval en de verloedering van de wijk en is een teken van de statusdaling van hun buurt. Oudere, maar ook jongere bewoners blijven na herstructurering vaak achter in een buurt zonder herinneringsplekken of houvast. Dat is niet alleen kwetsend, maar ook vervreemdend. Het geeft hun het gevoel dat het hun buurt niet meer is.

Willen witte senioren zich meer thuis blijven voelen in hun veranderende buurten, dan is het ook belangrijk dat voorzichtig en met respect wordt omgegaan met hun herinneringen en de betekenis van de fysieke infrastructuur van hun wijk. Het hoeft niet hetzelfde te blijven, maar oorspronkelijke herkenningspunten moeten wel behouden blijven, eventueel in vernieuwde vorm. Denk aan buurtmusea of het gratis toegankelijk Herinneringsmuseum van de Stichting Humanitas, waar bezoekers duizenden objecten, kleuren en geuren uit vervlogen tijden vinden in diverse stijlkamers. Vanwege het grote succes van het eerste museum opent Humanitas nu meerdere musea, verspreid over de stad. Behoud hoeft ook niet altijd fysiek te zijn, maar kan ook digitaal, zoals buurtverhalensites als het Geheugen van Oost (www.geheugenvanoost.nl) in Amsterdam laten zien. De witte senioren in stadsvernieuwingswijken hebben herkenningspunten nodig als houvast aan wat was en als verbinding naar wat er nu is. Dat vereist een zorgvuldig beheer met aandacht voor de liefdevolle inrichting van en omgang met de collectieve ruimte.

Witte senioren wensen niet alleen herkenning, maar ook erkenning. Ze hebben zich ‘hun hele leven lang rot gewerkt’ en voelen zich nu niet

meer gezien. Ze zijn grootleveranciers van vrijwilligerswerk, maar ervaren weinig respect vanuit de maatschappij. De eerbied die hun grootouders kregen, zien zij nu niet meer terug. In de snel veranderende maatschappij, waarin kennis vlug veroudert, worden zij maar zelden aangesproken op hun kunde, levenservaring of -wijsheid. Ze zijn de ‘klagers in de achterstandswijk’ geworden, hun talenten en kwaliteiten worden niet gezien.

En dat in zo’n jonge stad. Vooral witte senioren die, nu de kinderen de deur uit zijn, weer terugkomen naar Rotterdam, zien een flinke verandering. De stad is een stad voor de jeugd geworden, de Lijnbaan een jeugd-winkelcentrum. Overal en altijd staan de jongeren centraal. Zij die het zich kunnen veroorloven, zoeken wat ze in Rotterdam missen, in uitjes naar Den Haag of Antwerpen. Rotterdam gaat er prat op de jongste en meest interculturele stad van Nederland te zijn. Maar wat betekent dat voor de witte senioren?

Hoofdstuk 4: Ontmoeting als eerste stap

Een onderzoek dat Pluspunt (in samenwerking met studenten van de Hogeschool Rotterdam) uitvoerde onder oudere Rotterdammers laat zien dat zij vooral ontmoetingsmogelijkheden willen; gewoon een kopje koffie of thee en een praatje, niets ingewikkelds (Boer en Hilverda 2008). Dat is ook de ervaring van de Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam. Als zij hun bewoners vragen wat zij willen, antwoorden de meeste witte senioren: elkaar ontmoeten. Maar liever niet thuis. Er is namelijk nog veel verborgen armoede achter de gevels, waar mensen zich voor schamen. Ze willen elkaar buitenshuis ontmoeten. Daarmee willen zij hun verkleinde netwerken weer uitbreiden. Voor velen is de stap om zelf ontmoetingen tot stand te brengen te groot. Ze hebben facilitering nodig. Maar als ze elkaar eenmaal ontmoet hebben en samen koffie hebben gedronken, gaan ze na verloop van tijd vaak koffie voor elkaar schenken, activiteiten organiseren en zelfs voor elkaar zorgen. Ontmoeten is de eerste stap naar netwerkvorming. Maar het is belangrijk dat die eerste stap bijzonder laagdrempelig is. Kees Penninx spreekt van een contactladder met verschillende treden. De bovenste trede is alleen te bereiken via de eerste: ontmoeting, oftewel laagdrempelige kennismaking, gericht op gezelligheid en ontspanning, zonder verplichtingen (Penninx 2003). Daarmee kan de volgende stap gezet worden naar 'elkaar leren kennen', waarbij het contact intensiever en meer persoonlijk is. Dit kan uitgroeien tot 'elkaar beïnvloeden' via gezamenlijk actie en onderlinge steun en hulp, de laatste tree van de contactladder. Laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten voor ouderen kunnen daarmee – met de juiste begeleiding – verder groeien tot activiteiten en zelfs netwerken voor én door senioren. Die begeleiding is een belangrijke voorwaarde. Pilotprojecten in Eemland, gericht op het stimuleren van ouderenparticipatie en burgerinitiatieven in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), laten steevast zien dat professionele coördinatie vereist is om verdere partici-

patie te bevorderen, mensen betrokken te houden en continuïteit te waarborgen (Mercken 2008). En ook de ouderen die door Pluspunt zijn geïnterviewd, geven aan dat zij (semi)professionele begeleiding van ontmoetingsactiviteiten essentieel vinden om te zorgen voor een goede inzet van vrijwilligers (Boer en Hilverda 2008).

Er zijn 1001 mogelijkheden voor ontmoetingen. Hoe witte senioren elkaar ontmoeten is niet zozeer van belang, wel dat ze elkaar ontmoeten. Omdat de groep witte senioren een diverse groep is met een breed scala aan interesses, dient het ontmoetingsaanbod ook gevarieerd te zijn. Het is daarom jammer dat het welzijnsaanbod veelal beperkt blijft tot wat soms oneerbiedig ‘arbeideristische’ activiteiten worden genoemd, zoals bingo, klaverjassen en volksdansen. Alhoewel deze activiteiten een vaste kern van witte senioren aanspreken, stoot de eenzijdigheid van het welzijnsaanbod ook mensen af. Er moet ook aandacht zijn voor sport, natuur, cultuur en zingevingsactiviteiten (zoals omgaan met levensvragen) en voor de eigen kracht van senioren. Het gaat tenslotte om een vitale groep met veel levenservaring, kennis en kunde, die prima in staat is om (met enige ondersteuning) zelf initiatieven te ontplooiën. Wie een divers aanbod van ontmoetingsactiviteiten wil ontwikkelen dat aansluit bij de wensen en behoeften van senioren in de buurt, doet er daarom goed aan eigen initiatieven van ouderen te stimuleren en te faciliteren. Zij weten immers het beste wat zij willen. Ontmoeting heeft in de 21e eeuw een totaal nieuw karakter gekregen. Mensen ontmoeten elkaar steeds meer buiten de deur. Uit eten gaan en een terrasje pikken zijn gewoon geworden. En het aanbod van activiteiten, cursussen en culturele evenementen blijft maar uitdijen. Er is altijd wel iets nieuws. De witte senioren zien dat en willen ook meedoen en proeven van het bruisend Rotterdamse leven. Maar voor velen is de financiële drempel te hoog. Zoals één geïnterviewde het formuleerde in het Pluspunt onderzoek (Boer en Hilverda 2008): “Het zou zo fijn zijn om gezellig een kopje koffie met z’n allen te drinken zonder op geld te moeten letten.”

Iedere buurt heeft een bepaald minimum aan voorzieningen en ontmoetingsmogelijkheden nodig voor witte senioren. De ontwikkeling van

woonzorgzones is in die zin onontbeerlijk. Maar wat witte senioren in hun buurt vooral aangeven te missen is het vertrouwde gezicht: iemand die hen kent, die op de hoogte is van hun omstandigheden, bij wie zij langs kunnen gaan voor raad en daad en die hen mist als ze er niet zijn. Die functie is van essentieel belang, ongeacht de naam die er aan gegeven wordt of de organisatie die de functie invult. Zeker voor de minder mobiele senioren, die meer op hun buurt zijn aangewezen. Dat ‘bekende gezicht’ hoeft niet zozeer het ouderwets sociaal cultureel werk te zijn dat traditionele activiteiten aanbood in het buurthuis. Of het ouderwets opbouwwerk dat gericht was op het activeren van bewoners ter bestrijding van vuil en ter bevordering van veiligheid en dat zich vooral bezighield met het dominante ‘grijze kader’. Het gaat om iemand met een empathisch luisterend oor en oog voor symboliek en betekenis. Die aandacht heeft voor verlangen, angst, wensen en verlies en voor de eigenheid van de buurt. Iemand die meer gericht is op facilitering dan op het aanbieden van activiteiten en die oog heeft voor de zilveren kracht van senioren. En iemand die de meer geïsoleerde ouderen weet te bereiken. De uitdaging is om niet meer te denken in termen van de traditionele welzijnsprofessional, maar om nieuwe, bijdetijdse invullingen en samenwerking te vinden voor deze welzijnstaak. De kunst is krachten en netwerken in buurten te gebruiken en te verbinden, bijvoorbeeld samenwerking met huisartsen om meer geïsoleerde ouderen te bereiken. Het gaat er om senioren te stimuleren hun kennis, kunde en levenservaring zo lang mogelijk in te zetten. Niet alleen omdat dit de beste manier is om gezond en vitaal oud te worden, maar ook omdat de samenleving er wel bij vaart als senioren hun talenten blijven inzetten (Penninx 2008b). Een mooi hedendaags voorbeeld hiervan is de Zilveren Kracht Centrale⁴, die ouderen in Leiden en Oegstgeest stimuleert om zelf initiatieven te nemen en hen ondersteunt bij de uitvoering daarvan. Opvallend is dat ook daar de meeste initiatieven betrekking hebben op het creëren van laagdrempelige ontmoetingsmogelijkheden in de buurt.

INSPIRERENDE VOORBEELDEN: ONTMOETING EN NETWERKVORMING

Er zijn, zoals al gezegd, talloze manieren om ontmoetingen tussen senioren tot stand te brengen en onderlinge steun en netwerkvorming te faciliteren. De grens is die van onze eigen creativiteit. De uitdaging ligt bij het vinden van nieuwe invullingen voor de verloren buurtnetwerken en verouderde buurthuizen die aansluiten bij de eigenheid van de buurt en gebruikmaken van de kennis en inzet in die buurt. Veelal gaat het om vormen waarin senioren een duidelijke plek hebben of een aandachtsgroep vormen, maar die niet enkel voor senioren bedoeld zijn. Hier drie voorbeelden van Rotterdamse bodem, ter inspiratie.

Tante Kwebbel

Tante Kwebbel brengt mensen bij elkaar die af en toe iets voor een buurtgenoot willen doen, te beginnen in Kralingen-Crooswijk. Het gaat om kleine dingetjes; de planten water geven, de hond uitlaten, een schilderijtje ophangen, een spelletje spelen, de videorecorder instellen of meegaan naar het ziekenhuis. Iedereen die zich bij Tante Kwebbel inschrijft, kan haar bellen of door haar gebeld worden. Het is – net als het buurtnetwerk van weleer – niet ingewikkeld en niets is verplicht. Het is een intelligent systeem dat precies weet wie wat wil en op welk moment even tijd heeft. Een systeem waartegen deelnemers ook gemakkelijk nee kunnen zeggen. Verkoopt iemand een paar keer ‘nee’, dan wordt die vanzelf minder gebeld. Wil iemand meer doen, dan hoeft die dat alleen even te laten weten. Ze zetten zich, kortom, in als het hun uitkomt. Tante Kwebbel weet: “Mensen willen heus wel iets voor mekaar doen, als het maar niet al hun tijd opveert.”

Tante Kwebbel is een initiatief van CVD welzijnsorganisatie Rotterdam, in samenwerking met Thuiszorg Rotterdam en Almende. Het project werd mede mogelijk gemaakt dankzij financiering van de deelgemeente Kralingen-Crooswijk.

Meer informatie: www.tantekwebbel.nl

Fit & Spleisure Centrum

Het Fit & Spleisure Centrum is een concept van Woonstad Rotterdam, een nieuwe multifunctionele accommodatie in Prins Alexander, met fitness, zwemmen, horeca, ontmoetingen en activiteiten, hulp en zorg. Het concept is vooral nieuw omdat het private samenwerkingspartners – zoals een leisurepartner – aantrekt om publieke

doelstellingen te realiseren. Dit betekent dat de kwaliteit van de voorzieningen hoog zal zijn en de exploitatie marktconform, maar ook dat het centrum veel aandacht heeft voor de samenhang tussen wonen, welzijn en zorg. Alle doelgroepen kunnen er terecht – de senioren die er omheen wonen, krijgen een seniorenpas – voor een zeer divers aanbod van activiteiten en ontmoetingsmogelijkheden. Doel is dat het een bruisende en levendige plek in de buurt wordt, waar mensen naar toe kunnen voor plezier en beweging, maar ook als zij hulp of zorg nodig hebben. Het centrum verhoogt de kwaliteit van leven en zorgt dat mensen langer vitaal blijven. Het Fit & Spleisure Centrum verbreedt het aanbod dat nu al geboden wordt in het ontmoetingscentrum Prinsenhof. Prinsenhof opende in april 2007 zijn deuren en heeft anderhalf jaar later een belangrijke ontmoetingsfunctie voor de senioren uit de omgeving. Verstandelijk gehandicapten vinden er hun dagverblijf en deels ook dagbesteding. In het ontmoetingscentrum Prinsenhof organiseren vrijwilligers activiteiten voor elkaar. Prinsenhof bevordert bewust de civil society⁵.

Fit & Spleisure Centrum is een concept van Woonstad Rotterdam in samenwerking met zorgpartners Laurens en Pameijer, leisurepartner Optisport en gemeente Rotterdam.

Anders Ouder Worden

Bij Anders Ouder Worden organiseren senioren themabijeenkomsten in hun eigen wijk voor andere senioren. Deze ‘voor en door senioren’ formule is al meer dan 25 jaar een succes in Rotterdam. Iedere Anders Ouder Worden werkgroep bestaat uit zelfstandige vrijwilligers, eventueel ondersteund door een wijkberoepskracht. De werkgroepen bepalen zelf de thema’s en regelen deskundige inleiders of gespreksleiding. Het gaat over thema’s die voor senioren van belang zijn, zoals het Persoonsgebonden Budget (PGB) of symptomen en behandeling van depressies. Tijdens deze bijeenkomsten ontstaan sociale contacten en ontwikkelen de bezoekers een sociaal netwerk; ze gaan samen eten, er een dagje op uit en zelfs samen op vakantie. Op stedelijk niveau komen iedere zes weken de werkgroep-leden bij elkaar voor uitwisseling en deskundigheidsbevordering.

Anders Ouder Worden is een project van Pluspunt, dat ook de werkgroepleden ondersteunt.

Meer informatie: www.pluspuntrotterdam.nl

Hoofdstuk 5: Bruggen bouwen

Versterkte banden binnen een groep bieden mensen een gevoel van geborgenheid en veiligheid, waarmee zij eerder een stap naar buiten durven zetten. Dat wil echter niet zeggen dat zij die stap ook zetten. We moeten daarom niet alleen werken aan het versterken van banden binnen groepen, maar ook aan het overbruggen van verschillen tussen groepen (Putnam 2007). In Rotterdam, en zeker in de snel veranderende wijken, valt er soms veel te overbruggen.

‘Voor jong en oud’ is een veel gehoord motto van straatfeesten, festivals en sportdagen. Hoe geliefd dat motto ook is, in de praktijk komt er niet veel van terecht. 32% van de 65-plussers in Nederland heeft weinig tot geen contact met jongeren onder de 25 jaar, de eigen kleinkinderen meegemeld. Van de 75-plussers heeft één op de vijf zelfs nooit enig contact met 25-minners (Penninx 2003). Naast een scheidslijn tussen generaties, bestaat ook een interculturele scheidslijn, zeker bij de oudere generaties. Meer dan eenderde van de 65-plussers komt nooit in aanraking met allochtonen (Mercken 2002). Volgens het onderzoek van Pluspunt geldt dit ook voor Rotterdam: ouderen geven zelf aan een kloof te ervaren tussen jongeren en ouderen en tussen autochtone en allochtone bewoners. Tegelijkertijd is er maar weinig vanzelfsprekend contact tussen deze groepen (Boer en Hilverda 2008). Dit is verontrustend, omdat er een aanwijsbaar verband bestaat tussen het al dan niet hebben van contact met ‘de ander’ en de meningsvorming over hen. De uitspraak ‘onbekend maakt onbemind’ gaat op voor zowel culturen als generaties. Dat kan leiden tot gevoelens van onveiligheid. Zo gaven Rotterdamse senioren tijdens gesprekken met oud-wethouder Van den Anker en wethouder Kriens aan zich over het algemeen veilig te voelen in de openbare ruimte, maar zich minder veilig te voelen met ‘de ander’. Wanneer jong en oud, allochtoon en autochtoon elkaar wel tegenkomen, bemoeilijken onbekendheid en daar (vaak) mee samenhangende voor-

oordelen de contacten tussen generaties en culturen. Taal – in de breedste zin van het woord – kan ook belemmerend werken. Jongeren en ouderen praten en gedragen zich anders en leven in een wereld met eigen gewoonten, normen en waarden (Mercken 2002).

Tegen deze achtergronden is het opmerkelijk dat jong en oud, allochtoon en autochtoon, elkaar toch dagelijks tegenkomen in hun directe leefomgeving, al is het vluchtig bij de bushalte of in de supermarkt. De buurt is de plek waar de gescheiden groepen elkaar tegenkomen. Dat kan leiden tot spanningen vanwege verschillen in opvattingen, omgangsvormen en gebruik van de woonomgeving. Maar het kan ook kansen bieden om de verschillen te overbruggen.

Ervaringen met interculturele en intergenerationele projecten in Rotterdam laten zien dat er veel mogelijkheden zijn, vooral wanneer de doelgroepen worden aangesproken op hun kwaliteiten in plaats van hun problemen. Mogelijkheden zijn er ook waar de twee scheidslijnen elkaar raken, bijvoorbeeld wanneer witte senioren met allochtone jongeren samenkomen. Ook hier gelden de voorwaarden laagdrempeligheid, keuzevrijheid en diversiteit. De contacten moeten vooral gezellig zijn, mensen moeten vrijwillig mee kunnen doen en er moet voldoende keuze zijn. De ene oudere wil bijvoorbeeld graag zijn of haar ervaringen inzetten op de brede school of tijdens de buitenschoolse opvang, bijvoorbeeld door verhalen voor te lezen of spelletjes van vroeger te spelen. De ander ziet meer in mentor zijn van een tiener of wil juist computerbegeleiding ontvangen van een student. Projecten die culturen en/of generaties willen overbruggen, doen er goed aan ook aandacht te besteden aan onzekerheid en angst. Vooral de angst de eigen plek kwijt te raken kan sterk zijn, getuige het verzet dat vaak ontstaat tegen gedeelde ruimtes. Er moet ruimte zijn voor een eigen plek, fysiek dan wel sociaal. Veel projecten beginnen daarom met monoculturele of monogenerationele groepen. Putnams regel is hier van essentieel belang: eerst je veilig voelen in de eigen wereld voordat je de stap zet in de wereld van een ander. Wanneer generaties en culturen samenkomen, zijn de reacties vaak zeer positief. Het contact met de ander opent de deur naar een nieuwe wereld, levert nieuwe inzichten op, verbreedt het eigen netwerk en maakt het onbekende minder bedreigend.

INSPIRERENDE VOORBEEDEN: OVER GROEPSGRENZEN HEEN

Zowel jongeren en ouderen als autochtonen en allochtonen waarderen het vaak bijzonder als zij op een plezierige, ongedwongen wijze bij elkaar komen. Zeker als zij op hun kwaliteiten worden aangesproken en datgene mogen doen wat zij graag doen, zoals computeren voor jongeren of over vroeger vertellen voor ouderen. De meest succesvolle projecten weten beide groepen aan te spreken op hun interesses en vaardigheden, bijvoorbeeld door jongeren ouderen te laten begeleiden bij het invoeren van hun verhalen op een buurtverhalensite. Ook een gedeeld belang kan generaties en culturen bij elkaar brengen, zoals de inrichting van een plein in de buurt. Wanneer zij elkaar eenmaal hebben leren kennen, stellen ze het kijktje in de belevingswereld van de ander meestal op prijs. Er bestaat een groot scala aan intergenerationale en interculturele projecten in Nederland. Hier een selectie, vooral uit Rotterdam, ter inspiratie. Veelal komen zij voort uit inspirerende nieuwe samenwerkingsvormen, zoals tussen een brede school⁶ en het ouderenwerk.

Computerles voor senioren

Op zo'n 25 locaties verspreid over de stad Rotterdam kunnen senioren terecht voor computerlessen, gegeven door leerlingen van de Albeda scholengemeenschap. De jongeren krijgen de kans om hun vaardigheden in te zetten ten behoeve van anderen en de ouderen om een nieuwe vaardigheid te ontwikkelen. De contacten die ontstaan bieden de deelnemers kans om elkaar op een positieve manier te leren kennen en te waarderen.

Computerles voor senioren is een initiatief van het Albeda College. Pluspunt en Cosbo Rotterdam zijn betrokken bij de werving van de senioren. De computerlessen vinden plaats op locaties van het Albeda College.

TijdReizen

Door verhalen te vertellen over het eigen leven nemen jong en oud elkaar mee op reis door de tijd. Ouderen nemen studenten van de Hogeschool Rotterdam mee naar vroeger, de tijd dat ze zelf jong waren. De studenten nemen op hun beurt de ouderen mee naar de huidige tijd, die zo verschilt van de tijd waarin de ouderen jong waren. Deze groepsgesprekken brengen jong en oud op een persoonlijke manier met elkaar in contact en geven hun een beter beeld van elkaars belevingswereld. De bijeenkomsten

zijn ingedeeld naar thema's die uit interviews met ouderen komen: Nederlandse samenleving, stereotypen, opvoeding, huidige levensfase, levensovertuiging, taboes, levenskunst, identiteit, tradities, normen en waarden, relaties en levensloop. Aan de hand van een werkboek maken de deelnemers thuis opdrachten. Vervolgens wisselen ze hun verhalen uit tijdens het groepsgesprek. Jong en oud zeggen dat de gesprekken hen dichter bij elkaar brengen. De werkwijze is zo succesvol dat TijdReizen een structurele plaats krijgt aan de Hogeschool Rotterdam als keuzevak voor eerste- en tweedejaars studenten.

TijdReizen is ontwikkeld door het Centrum voor Psychogerontologie van de Radboud Universiteit Nijmegen. Het wordt in Rotterdam aangeboden door de Hogeschool Rotterdam. Pluspunt, Humanitas en Laurens wonen dienst en zorg zorgen voor de werving van de oudere deelnemers.

Brede School Nesselande: een brug slaan tussen generaties

Brede School Nesselande (BSN) voegt basisscholen, kinderopvang, buitenschoolse opvang, sociaal cultureel werk en ouderenhuisvesting samen en zorgt dat deze voorzieningen op elkaar aansluiten. Het is een sociaal veilige plaats waar kinderen, hun ouders, senioren en andere buurtgenoten elkaar dagelijks tegenkomen en samenwerken onder het motto: it takes a whole village to raise a child. Kinderen worden er, ongeacht hun herkomst, breed onderwezen, persoonlijk opgevangen en begeleid van hun eerste tot hun veertiende. De 116 senioren die er wonen, hebben bewust gekozen voor wonen boven een groot kindercomplex. De kinderen ondernemen diverse activiteiten die contact met de senioren bevorderen, zoals plantjes uitdelen met kerst of zelfgemaakte Valentijnskaarten aanbieden.

De ouderen zetten zich ook in voor de kinderen. De projectmedewerker BSN is intermediair en zorgt dat de ouderen vrijwilligerstaken vinden die aansluiten bij hun persoonlijke capaciteiten, dagindeling en behoeftes: voorlezen op de peuterspeelzaal, helpen bij knutselen, kleine reparaties verrichten in het gebouw of meegaan als begeleider bij uitstapjes.

De Brede School Nesselande (BSN) is een samenwerkingsverband tussen kinderopvang, basisonderwijs (openbaar, protestants-christelijk en katholiek daltononderwijs), sociaal-cultureel werk, ouderenhuisvesting, mensen met een verstandelijke beperking, opbouw-werk en wijkorganisatie, onder voorzitterschap van deelgemeente Prins Alexander. Meer informatie: www.bredeschoolnesselande.nl

Verhalend Verleden

Het project Verhalend Verleden brengt uitwisseling tot stand tussen senioren uit verschillende culturen. Het is een zogenaamd buurtreminiscentieproject. Buurtreminiscentie maakt gebruik van prikkels – zoals foto's, voorwerpen, geuren of verhalen van anderen – om herinneringen boven tafel te krijgen en binnen de groep uit te wisselen. Deze methodiek bestaat uit drie fasen. In de eerste fase wisselen ouderen binnen de eigen culturele groep herinneringen uit. Vervolgens worden in de tweede fase de verschillende groepen gemengd en wisselen de senioren herinneringen uit met ouderen uit verschillende culturen. In de laatste fase zetten de senioren samen de stap naar buiten en delen zij hun verhalen met een breed publiek, veelal ook met kinderen en/of jongeren. De gedachte achter buurtreminiscentie is dat mensen verbonden worden door gedeelde verhalen en herinneringen. Door verhalen te delen en te herhalen zorgt een gemeenschap voor een basis en context voor de toekomst. Iedere gemeenschap is daarom een 'gemeenschap van herinneringen', de gedeelde verhalen en herinneringen maken dat de gemeenschap ervaren wordt als een eenheid (Mercken 2002).

Verhalend Verleden is een project van Pluspunt, uitgevoerd in Centrum, Spijkenisse, Charlois en Kralingen-Crooswijk. De wieg van de deelnemers stond in Paramaribo, Izmir, Schiedam, Jakarta, Ouddorp, Batavia, Commewijnen of op Curaçao. Pluspunt heeft over dit project een boek uitgegeven met valkuilen, praktische tips en een inspirerend beeldverslag op DVD: Verhalend verleden: 'We zongen allemaal hetzelfde lied maar ieder in onze eigen taal', 2006.

Meer informatie: www.pluspuntrotterdam.nl

Ontdek Elkaars Wereld

In Ontdek Elkaars Wereld komen groepen senioren uit verschillende culturen zeven keer bijeen om elkaar beter te leren kennen. Het gaat vooral om plezierige uitwisselingen. Zo spelen ze het WAVE spel⁷ om kennis te maken met elkaar en elkaars gewoonten en gebruiken. Ze nemen hapjes mee uit de eigen keuken om aan de hand daarvan te leren over ieders gebruiken en gewoonten rondom eten. Of ze praten aan de hand van voorwerpen die ze zelf meenemen over religie en geloof. En ze maken samen een wandeling door de wijk om elkaar de leuke plekken in de buurt te tonen en op bezoek te gaan bij hen onbekende organisaties in de wijk. Na de laatste bijeenkomst maken de groepen afspraken om elkaar een aantal keer per jaar te blijven ontmoeten, om elkaar op de hoogte te houden van elkaars activiteiten en de ander uit te nodigen voor activiteiten.

Ontdek Elkaars Wereld is een project van Pluspunt. Het vindt plaats in negen deelgemeenten (Centrum, Charlois, Delfshaven, Feijenoord, Hoogvliet, Kralingen-Crooswijk, Noord, Schiebroek en IJsselmonde) en in zes gemeenten buiten Rotterdam. Over het project is een handleiding samengesteld.

Meer informatie: www.pluspuntrotterdam.nl

Verborgen Schoonheid

Verborgen Schoonheid brengt mensen van verschillende achtergronden en leeftijden bij elkaar en betreft hen positief bij hun wijk. Gedurende een aantal weken leren ze kijken naar de 'verborgene schoonheid' van hun wijk en de manier waarop ze dit kunnen vastleggen op foto's. In 2008 vindt Verborgene Schoonheid plaats in de wijk Nesseland in deelgemeente Prins Alexander. Eerder vond het project plaats in de deelgemeenten Noord, Delfshaven, IJsselmonde en Hoogvliet.

Verborgene Schoonheid is een initiatief van COS Rijnmond & Midden Holland en Pluspunt en wordt in Nesseland uitgevoerd in samenwerking met SONOR, verschillende wijkorganisaties en de cultuurscout van Stichting Nieuwe Rotterdamse Cultuur. Meer informatie: www.pluspuntrotterdam.nl

Elder wisdom circle

Elder wisdom circle (senioren wijsheidskring) is een Amerikaans internetproject waarin een netwerk van ouderen, van 60 tot 105 jaar, gratis vertrouwelijk advies verstrekt over allerlei onderwerpen zoals werk, kinderen, huwelijk of eenzaamheid. De meeste advieszoekers zijn tussen de 15 en 40 jaar oud. Zij ontvangen ieder een persoonlijk e-mail met antwoord. Meer dan 600 ouderen, verspreid over de Verenigde Staten, werken mee aan Elder wisdom circle. Inmiddels is het een van de grootste verstrekkers van persoonlijk advies op het internet, met honderdduizenden lezers. Het doel van het project is niet alleen om mensen bij te staan, maar ook om de maatschappelijke waardering van senioren te vergroten.

Elder wisdom circle is een non-profit project, opgericht in 2001 en gebaseerd in San Francisco, Californië.

Meer informatie: www.elderwisdomcircle.org

Hoofdstuk 6: Kiezen voor seniorenwelzijn

Wil Rotterdam in zijn witte senioren investeren, dan moet er een principiële keuze worden gemaakt voor welzijn. De afgelopen vijftien tot twintig jaar vond in Rotterdam, in navolging van de landelijke trend, een sterke verschuiving plaats naar zorg en hulpverlening, vaak ten koste van welzijn. Dat pakte vooral slecht uit voor de meer kwetsbaren in onze samenleving die nog zelfstandig thuis wonen en nog niet zorgbehoevend zijn, waaronder witte senioren. Er was voor hen steeds minder tijd en aandacht en ze zagen hun voorzieningen met het jaar afnemen, juist op het moment dat zij zich steeds minder thuis voelden in hun eigen omgeving. En op het moment dat door extramuralisering⁸ het aantal zelfstandig wonende ouderen in Rotterdam alleen maar toeneemt. Doordat de middelen zijn verminderd en de druk is toegenomen zijn de welzijnsprofessionals – in Delfshaven, een deelgemeente zo groot als de stad Gouda, lopen maar acht ouderenadviseurs rond – het gros van hun tijd kwijt aan brandjes blussen en senioren door het bureaucratisch woud heen helpen.

‘Het bekende gezicht in de buurt’, waaraan senioren zo hechten, is hierdoor in veel Rotterdamse wijken moeilijk terug te vinden. En ook het aantal voor ouderen laagdrempelige activiteiten in de buurt is sterk verminderd. Dat is weliswaar enigszins ondervangen met algemeen toegankelijke activiteiten in verzorgingshuizen, maar deze activiteiten hebben een redelijk hoge drempel, aangezien thuiswonende senioren zich weinig aangesproken voelen door de locatie; velen willen niet geconfronteerd worden met hun ‘ongewenst voorland’. Toch zijn er ook inspirerende voorbeelden te vinden van uitnodigende ontmoetingsplekken in Rotterdamse buurten. Prinsenhof is zo’n voorbeeld, evenals de restaurants en grand cafés van Stichting Humanitas. Dit zijn ontmoetingsplekken met allure waar ook witte senioren graag komen en

elkaar treffen. Plekken waar ook andere voorzieningen te vinden zijn (zoals zorg of maatschappelijk werk), maar waar niet zorg, maar ontmoeting en ontspanning op de eerste plaats staan. Waar een breed scala aan activiteiten te vinden is, van herinneringsmuseum tot restaurant. En waar ruimte is voor eigen initiatieven en inbreng. Maar enkele voorbeelden zijn niet voldoende. Iedere Rotterdamse buurt heeft zo'n ontmoetingsplek nodig, een overdekt dorpsplein met elan en uitstraling, waar van alles te vinden is en mensen komen en gaan. Hiervoor hoeven veelal geen nieuwe locaties gebouwd te worden, maar wel bestaande locaties aangepast, uitgebreid en toegankelijk gemaakt voor derden. Het gaat om welzijn nieuwe stijl, met aandacht voor plezier en vertier.

Voor iedere euro aan welzijnswerk voor ouderen geeft Rotterdam tot 170 euro aan zorg uit. De stad geeft ongeveer 100 miljoen uit aan welzijn (PowR 2005: p. 31-33). Per inwoner is dat 172 euro (er zijn geen aanwijzingen dat ouderen meer krijgen dan gemiddeld). In 2005 werd in Nederland per persoon per jaar 4.200 euro uitgegeven aan zorg. Dit bedrag loopt echter wél zeer sterk op met het stijgen van de leeftijd (zie Tabel 1), tot maar liefst 29.172 per oudere per jaar (RIVM). Gemiddeld geven we dus 24 euro aan zorg uit per één euro welzijn ($4.200/172$). Dit loopt op tot 38 euro voor 65 tot 74 jarigen ($6.496/172$), 75 euro voor 75 tot 84 jarigen ($12.900/172$) en 170 euro aan zorg per euro welzijn voor 85-plussers ($29.172/172$).

Tabel 1. Overzicht kosten zorg en welzijn per oudere in Rotterdam (2005)

Leeftijd	Aantal inwoners R'dam	Kosten zorg per persoon (COS)	Kosten zorg totaal R'dam	Kosten welzijn per persoon	Kosten welzijn totaal R'dam
65-74	41.743	6.496	271.162.528	172	7.179.796
75-84	30.249	12.900	390.212.100	172	5.202.828
85+	12.212	29.172	356.248.464	172	2.100.464
			1.017.623.092		14.483.088

Bronnen: COS, RIVM en PowR. Bewerking J. K. Meyboom.

En dat terwijl welzijn een belangrijk preventief middel en zelfs een alternatief vormt voor zorg. Zorgen dat mensen zich sociaal goed voelen, helpt hen om zich ook fysiek goed te voelen. Wie sociaal weinig contacten heeft en wie nergens terecht kan met zijn verhaal, zal zich eerder concentreren op lichamelijke ongemakken en een beroep doen op de gezondheidszorg. Iedere huisarts weet dat veel zorgvragen van ouderen geen zorgvraag zijn, maar een welzijns- of zingevingsvraag. Het is een vraag om aandacht. Welzijn kan kortom de druk op de gezondheidszorg en hulpverlening helpen verminderen. Zeker wanneer er sprake is van samenwerking op buurtniveau tussen de eerstelijns gezondheidszorg (en dan met name huisartsen) en welzijn. Zo'n samenwerking kan huisartsen helpen beter in te spelen op de werkelijke problemen van hun patiënten en helpt hen beter door te verwijzen. Het helpt welzijnsprofessionals om de meer geïsoleerde ouderen te bereiken met wie zij nu moeilijk in contact komen. En het biedt deze ouderen iemand die meer tijd heeft voor contact en die beter kan inspelen op welzijnsvragen. Aandacht voor welzijn is aandacht hebben voor mensen met hun angsten, verlies, verlangens en wensen. Het is zorgen dat mensen zich verbonden voelen met de gemeenschap waarin zij leven. En het is aandacht hebben voor de eigen kracht van mensen en hen faciliteren bij de uitvoering van de regie over hun eigen leven.

De verschuiving van welzijn naar zorg en hulpverlening staat haaks op de doelstellingen van het eerste prestatieveld en de ruggengraat van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo): bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten. Juist doordat er te weinig aandacht is voor het welzijn van witte senioren, trekken zij zich verder terug in hun eigen kleine netwerken. Hoog tijd om, onder het motto 'liever een kastelein dan een apotheker', de balans tussen zorg en welzijn te herstellen.

Maar dan wel welzijn van de 21^e eeuw, dat beseft dat welzijn voor ouderen betekent dat zij de regie over hun eigen leven behouden. En dat ouderen niet alleen zorgvragers zijn, maar ook en vooral mensen met levenservaring, die nog een belangrijke rol kunnen vervullen in de samenleving. De taak van het nieuwe welzijnswerk is niet meer het aanbieden van activiteiten, maar het scheppen van voorwaarden, het ondersteunen en het stimuleren

van ouderen om waar mogelijk zelf de regie te nemen. Het welzijnswerk van de 21e eeuw heeft oog voor de zilveren kracht van ouderen, omdat ouderen in de 21e eeuw zoveel kracht hebben. De aankomende groep ouderen, de babyboomers, heeft volop de vruchten geplukt van de verzorgingsstaat. Zij hebben een betere gezondheid, hogere opleiding en inkomensniveau, en zijn mondiger en meer autonoom dan de generaties voor hen. Daarmee zijn zij de eerste generatie in onze geschiedenis die de middelen in handen heeft om de omslag naar een participatiemaatschappij te maken. Die ruimte moet hun gegund worden. Maar tegelijkertijd moeten we niet vergeten dat de huidige groep ouderen, de vooroorlogse generatie, een andere generatie is, met andere kenmerken, waardeoriëntaties en behoeften (zie tabel 2). Wie de participatie en integratie van witte senioren nastreeft, doet er goed aan de verschillen tussen generaties in gedachte te houden en voor allen passende oplossingen te vinden door hen op te zoeken in hun buurten en hun vragen en behoeften serieus te nemen.

Tabel 2.
Verskil in waardeoriëntaties tussen huidige en toekomstige ouderen

Huidige ouderen (63+)

- de vooroorlogse en stille generaties
- willen zekerheid, orde en regelmaat, zijn nog ten dele verzuild en gericht op eigen gezin en eigen gemeenschap
- intrinsiek gemotiveerd en gedisciplineerd: zoeken zinvol werk, een ‘goed’ product maken
- groot plichtsbefef: doen wat gezegd wordt, hoog arbeidsethos
- hard werken
- voorkeur voor werk (ook vrijwilligerswerk) bij een organisatie met reputatie
- vroeg met pensioen
- werken is vooral voor inkomen en deels voor het verwerven van status

Bron: Motivaction 2006

Aankomende ouderen (50+)

- protestgeneratie en babyboomers
- willen afwisseling en uitdaging en meer oriëntatie buiten de eigen gemeenschap, geëmancipeerd en mobiel
- meer carrièregericht, willen zinvol werk en zijn meer gericht op ‘ik’ en zelfbeschikking
- assertief: willen inbreng hebben, wensen zelfregie en autonomie
- hard werken én veel vrije tijd
- werk (ook vrijwilligerswerk) bij een organisatie dat uitdaging biedt
- doorwerken, tweede carrière
- werken is niet alleen inkomen, maar ook zelfontplooiing

Hoofdstuk 7: Aanbevelingen

Witte senioren vormen een grote groep oude Rotterdamers die de stad hebben opgebouwd en zich van oudsher sterk verbonden voelen met hun stad en hun wijk. Maar die zich ook ontheemd en ontstemd voelen door de snelle veranderingen in hun wijken én doordat zij in deze jonge, multiculturele stad lang niet meer op het politieke netvlies staan. Het Sociaal Platform Rotterdam doet, uitgaande van de behoeften van deze belangrijke groep Rotterdamers, enkele aanbevelingen om het participatieniveau en de integratie van witte senioren in hun omgeving te bevorderen. En om deze vergeten groep Rotterdamers weer de erkenning te geven die zij verdienen. Waarbij opgemerkt moet worden dat de situatie van witte senioren een andere achtergrond heeft dan die van oudere migranten, maar dat er ook veel overeenkomsten zijn. Allebei hebben ze te maken met kinderen die minder tijd hebben, met een samenleving die minder waardering uit voor senioren en met een stad die een bijzonder sterke nadruk legt op jong. Op zoek naar erkenning en geborgenheid trekken zowel witte als migranten senioren zich verder terug in hun eigen kleine netwerken en zijn ze minder geneigd de stap naar buiten te zetten. Aanbevelingen die de positie van witte senioren kunnen bevorderen zullen daarom vaak ook een effect hebben op andere ouderen in de buurt of stad (Meyboom 2003).

1. Hevel 1% van het zorgbudget voor ouderen over naar welzijn voor ouderen

De Wmo biedt ruimte om als stad over financieringsstromen te beschikken en dus ook om een deel van het zorgbudget over te hevelen naar welzijn. Dit is niet alleen wenselijk vanuit het oogpunt van zorgpreventie, maar ook noodzakelijk, wil de stad Rotterdam het eerste prestatieveld van de Wmo (bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid) naar behoren invullen. Het zal ook de toenemende scheefgroei tussen zorg en

welzijn van de laatste 15 tot 20 jaar enigszins rechtekken, zoals blijkt uit het feit dat overheveling van 1% van het zorgbudget voor ouderen tot een verdubbeling (!) van het welzijnsbudget voor ouderen kan leiden. Daarbij dient te worden opgemerkt dat 1% nog bescheiden is, het brengt het welzijnsbudget enkel terug op het niveau van twintig jaar geleden.

2. Versterk de band tussen ouderenadviseurs en huisartsen
Witte senioren trekken zich, naarmate zij zich minder thuis voelen in hun buurt, steeds verder terug in hun eigen kleine netwerken en zijn minder geneigd de stap naar buiten te zetten. Wie de participatie en integratie van deze groep wil stimuleren, staat daarom eerst voor de uitdaging deze groep te bereiken. Rotterdam kent een breed, goed functionerend netwerk van ouderenadviseurs (al is dat enigszins beperkt in omvang), maar ook deze professionals weten niet altijd de meer geïsoleerde ouderen te bereiken. Huisartsen daarentegen zien op den duur alle ouderen bij hen langskomen. Maar zij komen niet alleen met zorgvragen. Velen komen ook of vooral voor een beetje aandacht. Het verdient aanbeveling de band tussen ouderenadviseurs en huisartsen te versterken en zo een verschuiving van zorg naar welzijn in te zetten door te zorgen dat ouderen met een welzijnsvraag bij welzijn terechtkomen. Hechte samenwerking tussen ouderenadviseurs en huisartsen op buurtniveau helpt de druk op huisartsen te verminderen en helpt ouderenadviseurs de ouderen te bereiken met wie zij nu moeilijk in contact komen. Zo'n samenwerking heeft alleen kans van slagen met regelmatig overleg, kennis van elkaars kwaliteiten en diensten en een gezamenlijke visie op de samenwerking. Dat vereist in het begin een tijdsinvestering, maar leidt op de langere termijn tot een win-win situatie voor alle betrokkenen.

3. Pak de toenemende bureaucratie aan waarmee senioren geconfronteerd worden

Met het ouder worden en de toenemende behoefte aan steun rondom welzijn, wonen en zorg, worden ouderen – juist op het moment dat ze kwetsbaarder worden – geconfronteerd met een bureaucratische doolhof. Ouderenadviseurs zien dit ook terug in hun werk, meer en meer houden zij zich bezig met ouderen door die doolhof heen helpen, waardoor zij minder tijd en aandacht hebben voor verdere welzijnsvragen.

Het verdient daarom aanbeveling de bureaucratische drempels die de gemiddelde oudere in Rotterdam ondervindt onder de loep te nemen en te zoeken naar oplossingen hiervoor, zodat niet alleen ouderenwerkers maar ook ouderen zelf zich weer kunnen bezighouden met bredere welzijnsvragen. Op de korte termijn zou herinvoering van formulierenbrigades op buurtniveau, met inzet van vrijwilligers, veel ouderen een stuk op weg helpen. Belangrijk is wel dat deze formulierenbrigades gemakkelijk te vinden zijn op een laagdrempelige locatie en dat zij niet alleen aandacht hebben voor het invullen van formulieren, maar ook voor het doorverwijzen van ouderen naar ontmoetingsmogelijkheden in de buurt. En meer koppeling tussen de sociale verzekeringsbank en de zorgkantoren zou helpen voorkomen dat senioren almaar opnieuw dezelfde informatie moeten invullen.

4. Stimuleer en ondersteun de maatschappelijke participatie van ouderen

Iedere Rotterdamse buurt zou een professional moeten hebben die mensen verleidt om naar buiten te treden, om relaties tot stand te brengen en actief deel te nemen aan de samenleving. En die hen leidt naar bestaande activiteiten of locaties. Iemand die empathisch kan luisteren, ouderen in hun eigen buurt opzoekt, hen en hun behoeftes kent en die verbindingen weet te leggen door contacten te stimuleren die niet automatisch ontstaan. En die ook aandacht heeft voor de zilveren kracht van ouderen en voor de eigenheid van de buurt. Wiens kerntaak niet het aanbieden van activiteiten is, maar het stimuleren en ondersteunen van ouderen, zodat zij zelf de regie over hun leven nemen. Die hen enthousiasmeert om zelf aan de slag te gaan voor henzelf en hun buurt. Iemand die een beweging op gang brengt om de verspreid thuiswonende ouderen op een positieve manier bij elkaar, bij hun buurt en bij hun burens te betrekken. Iemand die het belang van participatie inziet en ontmoetingen tussen witte senioren onderling en tussen witte senioren en andere buurtbewoners faciliteert en stimuleert en ouderen laat merken dat zij er toe doen.

5. Stimuleer (nieuwe) vormen van ontmoeting: eerst binnen de eigen groep, dan tussen groepen

Het verdient aanbeveling nieuwe en vooral creatieve vormen van ontmoeting en contact te stimuleren in de lijn van de genoemde inspirerende voorbeelden. Concreet gaat het om samenwerking met commerciële partners, creatieve combinaties van voorzieningen en samenwerkingsverbanden (zoals brede school en ouderenwerk), de inzet van digitale technologie en de verbinding tussen generaties en culturen. Belangrijk is dat er zowel monoculturele ontmoetingsmogelijkheden zijn, die de banden binnen de groep witte senioren versterken, als interculturele en intergenerationele ontmoetingen, die de verschillen tussen groepen overbruggen. Het eerste is een voorwaarde voor het tweede. In alle gevallen moeten de activiteiten en ontmoetingen laagdrempelig zijn, uitgaan van keuzevrijheid, senioren (en andere deelnemers) aanspreken op hun interesses en vaardigheden in plaats van hun problemen of behoeftes en, op termijn, verdere participatie en/of eigen regie (met professionele ondersteuning) stimuleren.

De eerder genoemde overdekte dorpspleinen, ontmoetingsplekken met allure en een komen en gaan van mensen, bieden daarbij veel mogelijkheden. Zij kunnen een plek zijn waar niet alleen ontmoetingen plaatsvinden, maar ook andere diensten te vinden zijn, zoals de eerder genoemde herinneringsmusea, formulierenbrigades, ouderenadviseurs en zelfs huisartsen. Iedere Rotterdamse buurt zou zo'n ontmoetingsplek met elan, uitstraling en welzijn nieuwe stijl moeten hebben.

6. Introduceer een Seniorenvoucher

Geïnspireerd door de deelgemeente Overschie, waar alle kinderen gratis mogen deelnemen aan Overschiese sportclubs en het sportparticipatieniveau spectaculair is gestegen (Smits 2008)⁹, pleit het SPR voor de introductie van een stedelijk Seniorenvoucher. Dat is een bon ter waarde van een X-bedrag, waarmee iedere Rotterdamse bewoner van boven de 65 jaar kan deelnemen aan allerlei ontmoetingsactiviteiten: van sportclub tot klaverjasvereniging, van caféterras tot concert. Door de leeftijdsgrens laag te houden kunnen ouderen voldoende netwerk opbouwen of uitbreiden voordat zij minder mobiel en meer hulpbehoevend worden. De Seniorenvoucher moet zeker niet beperkt zijn tot de traditionele

activiteiten voor senioren, maar vrij te besteden aan al wat ontmoeting en netwerkvorming kan bevorderen. Een seniorenvoucher geeft alle ouderen de mogelijkheid om mee te doen en te proeven van het bruisend Rotterdamse leven.

Het is wel van het grootste belang dat het vouchersysteem zo simpel mogelijk blijft en geen nieuwe bureaucratische doolhof creëert. Daarom de aanbeveling de voucher simpelweg te verstrekken aan alle Rotterdamse bewoners van 65 jaar en ouder. De Seniorenvoucher kan deels gefinancierd worden uit het (verhoogd) welzijnsbudget en deels door middel van samenwerking met commerciële partners, sponsors, ouderenvbonden enzovoort. De Seniorenvoucher is tenslotte niet alleen een middel om participatie en integratie te bevorderen, maar ook iets waarmee de stad Rotterdam als geheel haar waardering kan tonen voor haar oudere bewoners.

7. Behoud herkenningspunten in de buurt

Door aandacht te besteden aan de herinneringen in een buurt behoudt een buurt niet alleen haar vertrouwdeheid, maar ook haar geschiedenis en betekenis voor alle bewoners en vooral voor de oorspronkelijke oudere bewoners. Het verdient daarom aanbeveling bij herstructurering ook aandacht te besteden aan de herinneringen van senioren in de buurt en de belangrijkste herkenningspunten te behouden, desnoods in een vernieuwde vorm, zoals wijk- en herinneringsmusea. Behoud hoeft ook niet altijd fysiek te zijn, maar kan ook digitaal, bijvoorbeeld in de vorm van digitale muurkranten of een buurtverhalenwebsite.

8. Maak Rotterdam Seniorenstad 2010

Onder het motto 'geef de witte senior zijn trots terug' pleit het SPR voor een bijzonder teken van erkenning voor de bijdrage van niet alleen witte, maar alle senioren in Rotterdam aan de samenleving, vroeger bij de opbouw van de stad en nu als vrijwilliger en mantelzorger. Het is hoog tijd dat Rotterdam ook aandacht heeft en waardering uit voor zijn oudere bewoners. De aanbeveling luidt daarom: zorg dat de senioren zich weer gezien voelen en roep de stad Rotterdam in 2010 uit tot Seniorenstad, bij voorkeur als startschot voor een breed scala aan ontwikkelingen en activiteiten die de participatie en integratie van senioren stimuleren.

Literatuur

Boer, A. en Hilverda, W. (2008), *Factsheet Onderzoek 'Verwachtingen en wensen van senioren in Rotterdam'*.

Rotterdam: Pluspunt.

Hilverda, W. (2006), *Verhalend verleden: 'We zongen allemaal hetzelfde lied maar ieder in onze eigen taal'*.

Rotterdam: Pluspunt.

Mercken, C. (2008), *Zilveren kracht in uw buurt: Het Eemlands model*.

Utrecht: Movisie.

Mercken, C. (2002), *De buurt vol verhalen. Integratie van generaties en culturen door buurtreminiscentie*.

Utrecht: NIZW.

Meyboom, J.-K. (2003), *Overbruggen taalbarrière is de kern van goede ouderenzorg. Oudere migranten hebben geen nieuw aanbod nodig*.

In: *OuderenZorg*, 2003(4): p. 22-23.

Penninx, K. (2008a), *De zilveren kracht in cijfers. Factsheet maatschappelijke inzet door ouderen*.

Utrecht: Movisie.

Penninx, K. (2008b), *Zilveren kracht. Mobiliseren van mensen met levenservaring*.

Utrecht: Movisie.

Penninx, K. (2003), *De stad van alle leeftijden. Een intergenerationele kijk op lokaal sociaal beleid*.

Utrecht: NIZW.

PowR (2005), *Van Welzijn naar Sociale Kwaliteit*.

Rotterdam: Platform ontwikkeling welzijn Rotterdam.

Putnam, R. (2007), 'E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century – The 2006 Johan Skytte Prize'.

In: *Scandinavian Political Studies*, 30 (2).

Reijndorp, A. (2004), *Stadswijk. Stedenbouw en dagelijks leven*.

Rotterdam: NAI Uitgevers.

Smits, P. (2008), 'Gratis sport voor jeugd'.

In: *AD Rotterdam*, 20 september 2008.

Veen, R. van (2008), 'Steeds minder ouderen doen vrijwilligerswerk'.

In *Trouw*, 23 juli 2008.

VWS (2005), *Ouderenbeleid in het perspectief van de vergrijzing*.

Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Wit, J. de / Ruiten, R. de en Oosthoek, G. (2008), *Bij de tijd blijven. Wijkanalyse 2008*. Rotterdam: Seniorenraad Kralingen-Crooswijk.

Eindnoten

1. Bepaalde wijken of deelgemeenten worden verhoudingsgewijs veel als voorbeeld genoemd in dit advies, dit zijn de pilotwijken van het SPR, te weten: Afrikaanderwijk (deelgemeente Feijenoord), Oude Noorden (deelgemeente Noord), Pendrecht (deelgemeente Charlois) en Schiebroek Midden&Zuid (deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek).
2. Ouderenadviseurs zijn onafhankelijke professionals, verbonden aan en bekostigd door een deelgemeente, die het zelfstandig functioneren van ouderen bevorderen en streven naar vergroting van zelfredzaamheid en welbevinden van ouderen door informatie-verstrekking, advisering, bemiddeling en begeleiding op de terreinen van wonen, zorg, welzijn en financiën.
3. Vervoer op Maat is een vervoersvoorziening in Rotterdam (inclusief de deelgemeente Hoek van Holland en de gemeente Albrandswaard) voor mensen die door lichamelijke beperkingen geen gebruikmaken van het reguliere openbaar vervoer, uitgevoerd door de Rotterdamse Mobiliteit Centrale (RMC) in opdracht van de Individuele Voorzieningen (IV), een afdeling van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
4. De Zilveren Kracht Centrale is een initiatief van Stichting Radius Leiden en Oegstgeest. Het is een van de 20 pilotprojecten van het landelijk project Actief Ouder Worden (www.actiefouderworden.nl), een samenwerking tussen Movisie en het Oranje Fonds, en onderdeel van het landelijk stimuleringsprogramma Zilveren Kracht (www.zilverenkracht.nl).
5. Civil society of burgermaatschappij is het institutionele domein van vrijwillige associaties: organisaties of instituties buiten de sfeer van de overheid, de markt en de banden van vrienden en familie, waarvan de leden er vrijwillig deel van uitmaken.
6. Brede scholen zijn netwerken van verschillende voorzieningen ter stimulering van de ontwikkeling van kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar en ter bevordering van de sociale samenhang in de wijk; naast onderwijs kan het netwerk bestaan uit welzijnswerk, sport- en kunsteducatieorganisaties, peuterspeelzalen, kinderopvang, gezondheidszorg, maatschappelijk werk, bibliotheken en jeugdzorg; de activiteiten voor kinderen, jongeren, ouders, buurtbewoners of andere doelgroepen zijn afhankelijk van de behoeften in de wijk, zoals voor- en vroegschoolse educatie, activiteiten onder schooltijd zoals schoolbuurtwerk en maatschappelijke stages, naschoolse activiteiten rond kunst, sport, media, ICT, natuur en milieu, volwasseneneducatie en opvoedingsondersteuning voor ouders; de gebouwen kunnen ook gebruikt worden als voorziening voor alle wijkbewoners en -organisaties, bijvoorbeeld voor een internetcafé of buurtfeesten.
7. WAVE (Waardering Acceptatie Van Elkaar) is een educatief bordspel met 500 vragen verdeeld over 25 thema's voor oudere Antillianen/Arubanen, Marokkanen, Molukkers, Surinamers, Turken en autochtone Nederlanders. Deze groepen komen via het spel nader met elkaar in contact. Het spel stimuleert de meningsvorming over diverse onderwerpen en vestigt de aandacht op de eigenheid van de verschillende culturen. Het spoort ouderen aan om met elkaar in gesprek te gaan en ervaringen uit te wisselen over onderwerpen die voor hen van belang zijn. WAVE is ontwikkeld door FORUM, ANBO, de bond voor vijftig plussers, en PYLOON, experts in educatie, en is medegefinancierd door VSB-fonds, NDCO en het Oranjefonds.
8. Extramuralisering is het streven om buiten de muren van een intramurale instelling (waar iemand opgenomen wordt) gelijkwaardige zorg te bieden, bijvoorbeeld in de eigen woning.
9. Sinds 1 januari 2008 kunnen schoolgaande Overschiese kinderen van 6 tot 12 jaar gratis lid worden van een Overschiese sportvereniging of scouting. De deelgemeente betaalt de contributie. Eenderde van de 900 Overschiese kinderen van 6 tot 12 jaar sport nu gratis, onder wie honderd nieuwe leden. Wegens succes wordt de proef op 1 januari 2009 uitgebreid tot jongeren tot en met 18 jaar. Ook andere deelgemeentes, waaronder Hoogvliet, overwegen het Overschiese voorbeeld te volgen.

Met dank voor hun inhoudelijke inbreng aan:

Hans Becker, bestuursvoorzitter Stichting Humanitas Rotterdam
(www.humanitas-rotterdam.nl)

Bijzonder hoogleraar Humanisering van de zorg, Universiteit voor
Humanistiek Utrecht. Lid SPR

Anneke Boer, stafmedewerker Pluspunt expertisecentrum voor senioren
en participatie (www.pluspuntrotterdam.nl)

Jan-Kees Meyboom, directeurbestuurder Stichting Maatschappelijke
Dienstverlening Delfshaven (www.smdd.nl) en Stichting Ouderenwerk Noord
(www.ouderenwerknoord.nl)

Arnold Reijndorp, bijzonder hoogleraar sociaal ruimtelijke nieuwe stedelijke
gebieden, UvA. Lid van de VROM-raad

Netty van Triest, manager innovatie Stichting Ouderenhuisvesting
Rotterdam (www.ouderenhuisvesting.nl)

Jenny Vermeeren, regiodirecteur Centrum Alexander, de Nieuwe Unie/
Woonstad (www.denieuweunie.nl)

Het advies

Het advies kan worden gedownload via onze website:
www.spr.rotterdam.nl.

Copyright Sociaal Platform Rotterdam (SPR), Rotterdam,
december 2008.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het SPR.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits
daarbij de bron wordt vermeld.

Colofon

Adviesnummer: 08/2008

Tekst Christina Mercken, Xina Tekst & Support
Concept & ontwerp Tangerine, Rotterdam

Foto's Rob Niemantverdriet

Uitgave Sociaal Platform Rotterdam (SPR)

Contactpersoon Maria Lunardo, uitvoerend secretaris
m.lunardo@jos.rotterdam.nl

Telefoon 010 – 891 44 17

Sociaal Platform Rotterdam (SPR)
Postbus 70014, 3000 KS Rotterdam
T 010 - 891 44 17 | F 010 - 891 45 55
info@spr.rotterdam.nl
www.spr.rotterdam.nl